

METHODOLOGY OF DEVELOPING STUDENTS' LINGUISTIC COMPETENCE THROUGH FICTION

Niyadullayeva Sabrina Shavkat kizi

Uzbek State University of World Languages

Integrated English Course №3

Article history:	Abstract:
Received: 28 th August 2025 Accepted: 26 th September 2025	Developing students' linguistic competence is currently one of the most pressing issues in the educational process. Due to this, in the era of globalization and informatization, the requirements for knowledge of foreign languages, improving the ability to communicate in their native language, and developing linguistic thinking are increasing. In this sense, fiction serves as an important source for developing students' language competence.
Keywords: Use and enjoyment, artistic world, fiction medium, compositional means, genre means, stylistic methods, linguistic competence.	

BADIIY ADABIYOT VOSITASIDA O'QUVCHILARNING LINGVISTIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Niyadullayeva Sabrina Shavkat qizi

O'zbekiston Davlat Jaxon Tillari Universiteti

Ingliz tili integrallashgan kursi №3

Annotatsiya: O'quvchilarning lingvistik kompetentligini rivojlantirish hozirgi kunda ta'lim jarayonida dolzabr masalalardan biri hisoblanadi. Bunga dabab globalizatsiya va axborotlashuv davrida chet tillarni bilish, o'z ona tilida muloqot qilish qobiliyatini mukammallashtirishva lingvistik tafakkurni rivojlantirish talablari ortib borayabdi. Shu ma'noda badiiy adabiyot o'quvchilar til kompetensiyasini rivojlantirishda muhim manba sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Foydalanish va zavqlanish, badiiy dunyo, badiiy adabiyot vositasi, kompozitsion vositalar, janr vositalari, stilistik usullar, lingvistik kompetentlik.

Dunyoning bir qator rivojlangan mamlakatlarida o'quvchilarning lingvistik kompetensiyasini rivojlantirish, badiiy adabiyotdan samarali foydalanish va ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etish bo'yicha tadqiqotlar olib borilmoqda. Mamlakatimizda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, yosh avlodni zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega qilib tarbiyalash bo'yicha keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoev ta'kidlaganidek, "Yosh avlodni jahon talablari darajasida tarbiyalash – barqaror taraqqiyotimizning asosiy garovidir". Badiiy adabiyotning ta'lim jarayonida maqsadli kontent sifatida qo'llanilishi va o'rganilishi bevosita adabiyot didaktikasiga borib taqalishi ushbu fan sohasini tadqiq qilishni taqozo etadi. Sohaga oid manbalar tahlilidan ma'lum bo'ladiki, adabiyot didaktikasi bu – badiiy adabiyotni o'qitish va o'rganish haqidagi fandir. Mazkur izoh, o'z navbatida, didaktikani kengroq ma'noda, o'qitish va o'rganish haqidagi fan sifatida ifodalasa, adabiyotni o'qitish va o'rganish jarayonining maxsus predmeti sifatida qayd etadi. Shunga monand jarayonlar ona tili va adabiyoti yoki xorijiy til darslarida sodir bo'lishi barchamizga ayon. Didaktik nazariyaning rivojiga empirik tadqiqotlar asos bo'ladi, boshqacha aytganda, ular bir-birlari bilan chambarchas bog'liq tarzda amalga oshiriladi. Demak, adabiyot didaktikasi joriy ta'lim jarayoni – darsni o'rganadi. Xususan, nazariy jihatdan ishlab chiqilgan o'qitish modellari va tamoyillarining amaliy jihatdan mosligi, shuningdek, o'quvchilarning tushunish va o'rganish darajalarini o'rganadi. Bundan tashqari, dars materiallari, masalan, darsliklarni tadqiq etadi. Bu uning ikkinchi vazifasi sanaladi. Adabiyot didaktikasi fanining uchinchi vazifasi uning o'z xususiy sohasi bilan bog'liqdir. U qisman adabiyot didaktikasining metodologiyasi, terminologiyasi haqida fikr yuritish orqali nazariy yo'naltirilgan bo'lsa, qisman adabiyot didaktikasi va adabiyot o'qitish tarixini o'rganish orqali tarixiy yo'naltirilgan bo'ladi. Boshqa tomondan, u jamiyatimizdagi adabiyot ta'limining ahamiyatini yoritib beradi. Adabiyot didaktikasining to'rtinchi vazifasi nazariy konsepsiyalarni ishlab chiqishdir. Bu jarayonda adabiyot darslarini o'qitish va o'rganish jarayonlarini rejalashtirish va takomillashtirish uchun quyidagi yo'nalishlar amalga oshiriladi:

- Adabiyotning ta'limiy mazmuniga oid tamoyillarni aniqlash.
- Turli ta'lim modellari asosida darsni tashkil qilish strategiyalarini ishlab chiqish. Adabiyot didaktikasining beshinchi vazifasi dars materiallarining muvofiqligi va samaradorligini o'rganishdir. Bunda asosan quyidagi yo'nalishlar amalga oshiriladi:
- Darsliklarning mazmunini tahlil qilish va ularni ta'limiy maqsadlarga muvofiqligini baholash.
- Dars jarayonida foydalaniladigan badiiy matnlarning o'quvchilar yosh xususiyatlariga mosligini tekshirish.

O'rganilgan adabiy-didaktik modellar, asosan, tegishli maqsadlar ahamiyatini turlichi talqin qilishlari bilan o'zaro farqlanadi. Uzoq vaqtlar davomida o'qishdan zavq olish va o'qish uchun motivasiyani oshirish badiiy adabiyotdan foydalanilgan darslarning asosiy maqsadi sifatida qabul qilingan. O'tgan asrning 80-90 yillarida o'qishdan zavqlanish/ o'qish uchun motivasiya adabiy ta'limni taqozo etadi hamda ular o'zaro ta'sir, munosabati asosida rivojlanishi zarur, degan qarash keng tarqalganligi sohaga tegishli manbalarda yoritiladi. Badiiy adabiyotning muayyan madaniyat doirasida yangi qarashlarni o'rganishga undash funksiyasi P.Rikor tomonidan ishlab chiqilgan matnni tushunishning germevntik modelida aniq tasvirlanganligini sohaga oid adabiyotlar tahlilidan bilishimiz mumkin: muayyan badiiy matn o'quvchiga "o'zi hayot kechirishi va o'z(ining eng qimmatli) imkoniyatlarini loyihalashtirishi mumkin bo'lgan" hayot tarzi loyihasini taqdim etadi". Natijada matn mazmuni o'quvchi tomonidan individual interpretasiya qilinadi. Shu tarzda o'quvchi (tinglovchi) estetik zavqni his etadi. Shu bilan birga, u til bilan yangi tajribaga ega bo'lishi va shu tariqa hayotiy yangi nuqtai nazarni o'zida shakllantirishi mumkin. Shu tarzda resepsiya, ya'ni matnni qabul qilishda til endi nafaqat elementlari ifoda va mazmun (an'anaviy bir-biriga bog'langan)ni ifodalovchi bir tizim sifatida emas, balki turli xil assosiasiyalarni keltirib chiqaruvchi tovushlar va harflar yig'indisi sifatida namoyon bo'ladi. Mavjud tadqiqotlar tahlilidan badiiy matnlarni darslarda qo'llashning yoki umuman adabiyot darslarining maqsadlari turli didaktik modellarda bir-birini to'ldirishi ayon bo'ladi. Ularning ko'pchiligida bir xil yoki juda o'xshash maqsadlar qayd etiladi: "o'qish"ni rag'batlantirish (o'qishdan zavqlanish va o'qishga nisbatan motivasiyani oshirish ma'nosida)ga xizmat qilishi va o'quvchilarga adabiy ta'limning turli jihatlarini yaqinroq etkazishi shular jumlasidandir. Shu bilan birga, matnni tushunish kompetensiyasi (ya'ni, tahlil va talqin qilish kompetensiyasi), estetik idrok, tasavvur, ijodkorlik, empatiya (va uning asosida shaxsiyatni shakllantirish va "o'zga"larni tushunish) rivojlantirilishi hamda adabiyot haqida (masalan, muhim asarlar/ mualliflar/ davrlar) bilim berilishi kabi maqsadlar sohaviy manbalarda uchraydi. Bundan tashqari, adabiy matnlarning voqelikka mosligi va muloqot vositasi kabi maqsadlar ham tilga olinadi.

Badiiy matnlardan foydalaniladigan darsdan kutilgan asosiy maqsad bilan birga uning qo'shimcha maqsadlarini belgilash orqali muhim bir savol, ya'ni O'quvchilar adabiy matnlarni (samarali tarzda) tushunishlari uchun aniq nima qilishlari kerak, degan savolga javob topiladi. Dastavval o'quvchilar odatda matnlar so'zlari va jumllarini to'g'ri anglashi kerak, bu – asosiy o'qish qobiliyati sanalib, u badiiy adabiyotdan foydalaniladigan darsning maxsus maqsadi emas, balki til metodikasi sohasidagi masala hisoblanadi. Ushbu asosda, o'quvchilar – tabiiy o'qish jarayoni va fanlararo konsensusga muvofiq – matnning markaziy elementlarini va ularning o'zaro bog'lanishini aniqlashi kerak, masalan, personajlarning xususiyatlari, ular o'rtasidagi munosabatlar yoki ular yuzlashgan qiyin vaziyat haqida. Badiiy matn elementlarini to'g'ri anglash o'quvchining har xil bilimlar vositasida amalga oshiriladi; natijada matnning o'quvchiga taklif etadigan "badiiy dunyo"ni va insonlarning tasavvurini aniqlashtirishga yordam beradi

Foydalanilgan Adabiyotlar Ro'yxati

1. Абдуллаева, Ш. К., & Фагимовна, Ш. Н. (2020). Нетрадиционные методы 1. обучения русского языка и литературы. Суз санъати,(3).
2. Samarova, S. (2018). Forming Creative Vision of Person as Universal Method
3. Enhancing Creativity. Eastern European Scientific Journal, (6).
4. Samarova, S. R. (2019). Methods and technologies for the development.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida yuridik ta'lim va fanni tubdan takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5987-son Farmoni: Toshkent sh., 2020 yil 29 aprel. Tojiyev M., Ziyomuhammadov B. Milliy pedagogik texnologiyaning ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbig'i va uni yoshlar intellektual salohiyatini yuksaltirishdagi o'rni. Monografiya. T.: Mumtoz so'z, 2011. - 272 b